

Den Haag

dienst: dienstcode

Retouradres: Postbus 12600, 2500 DJ Den Haag

Aan de gemeenteraad

Datum

6 maart 2026

Onderwerp

Renovatie/verduurzaming Kunstmuseum

Ons kenmerk

OCW/11004708

RIS324830

Contactpersoon

Brenda Dirkse

Dienst

Dienst Onderwijs, Cultuur en Welzijn

Afdeling

OCW Stad en Bestuur

Telefoonnummer

14070

E-mailadres

brenda.dirkse@denhaag.nl

Aanleiding

Het Kunstmuseum is bijna honderd jaar oud. Wij staan voor belangrijke keuzes om dit icoon ook voor de komende honderd jaar te behouden.

Het Kunstmuseum moet worden verduurzaamd. U bent hier eerder over geïnformeerd in het Uitvoeringsplan 2030 verduurzaming gemeentelijk vastgoed (RIS323977).

Het rijksmonument is in 1999 voor het laatst gerenoveerd en de installaties zijn economisch en technisch afgeschreven. Daarnaast is geconstateerd dat één van de depots waar een deel van de collectie wordt opgeslagen, zijnde de kelder van het Berlagegebouw, door vocht- en schimmelproblematiek niet voldoet en inmiddels een gevaar voor de collectie oplevert. Het is wenselijk en urgent om de collectie elders op te slaan.

Wij hebben nu verder uitgewerkt tot welke aanpak dit kan leiden. De gemeente en het Kunstmuseum hebben de afgelopen periode diverse onderzoeken uit laten voeren om inzicht te verkrijgen in de omvang van de technische en functionele opgaven. De opgave begon met alleen het vervangen van de installaties, maar met de kennis uit de uitgevoerde onderzoeken in combinatie met de gemeentelijke wens tot verduurzaming van haar vastgoed is het helder dat louter het vervangen van de installaties niet toereikend is voor de opgave waar de gemeente en het Kunstmuseum voor staan. Het moment is daarom aangebroken om het bestuurlijke proces te starten en kaders voor een passende aanpak te bepalen.

Kunstmuseum Den Haag

Het Kunstmuseum is gehuisvest in het iconische Berlagegebouw, maar behelst ook het Fotomuseum en KM21 in de naastgelegen Schamhartvleugel. Het Berlagegebouw is een daglichtmuseum en viert in 2035 zijn honderdjarig bestaan. Het is één van Europa's grootste kunstmusea met een toonaangevende collectie moderne en hedendaagse beeldende kunst, mode en toegepaste kunst en is de thuishaven van Piet Mondriaan, met maar liefst 300 van zijn kunstwerken. Het is een museum waar toegankelijke tentoonstellingen op topniveau worden gerealiseerd voor een breed publiek.

Het Kunstmuseum Den Haag trok met haar collectie en tentoonstellingen in 2025 maar liefst 477.398 bezoekers. Het museum beheert namens de gemeente één van de gemeentelijke kunstcollecties van circa 170.000 objecten. Hiervan is een deel tentoongesteld in het museum en voor het overige verdeeld over drie depots.

Gemeente Den Haag

Spui 70
Den Haag

Postbus 12600
2500 DJ Den Haag

Integrale complexe opgave

Na bijna een eeuw intensief gebruik en een renovatie van dertig jaar geleden is een grootschalige renovatie noodzakelijk. Het gaat om de volgende vijf punten die hierna verder worden toegelicht.

1. Als beschreven in het Uitvoeringsplan 2030 verduurzaming gemeentelijk vastgoed is het Kunstmuseum naast het Stadhuis één van de belangrijkste panden waarmee de gemeente een grote CO2 reductie kan realiseren.
2. Het Berlagegebouw verkeert bouwkundig in goede staat, maar de klimaatsystemen, elektrische voorzieningen en transportinstallaties zijn verouderd, technisch afgeschreven en moeten worden vervangen. Ook de verduurzamingsopgave van het pand vraagt om grote ingrepen, waaronder isolatie van de schil van het gebouw.
3. Het stijgende grondwaterpeil vergroot de risico's voor de huidige kelderdepots en roept de vraag op tegen welke prijs deze geschikt te maken zijn en of dit de meest verstandige investering is.
4. Naast deze noodzakelijke en urgente technische redenen zijn er functionele knelpunten. Publieksvoorzieningen, logistiek en werkplekken sluiten al langere tijd niet meer goed aan bij de groei van bezoekers, de eisen van internationaal kunsttransport en de bredere maatschappelijke rol van het museum.
5. Daarnaast dient het museum zich voor te bereiden op de bredere ontwikkelingen in de Internationale Zone en specifiek op de ontwikkelingen in het World Forumgebied, waar het congresgebouw voor een vergelijkbaar vraagstuk staat. Knelpunten op het gebied van bereikbaarheid, parkeren, ruimtegebruik voor uitbreiding van bestaande gebouwen of nieuwe gebouwen, moeten binnen het gebied in samenhang worden gezien.

Verduurzaming

Het beleid van de gemeente is om waar mogelijk werk met werk te combineren, waarmee het verduurzamen, noodzakelijk onderhoud en het functioneel toekomstbestendig maken in één project wordt gecombineerd. De installaties zijn verouderd en de isolatie is beperkt. Mede hierdoor kampt het museum met hoge energielasten die drukken op de exploitatie (waar de gemeente flink in heeft ondersteund), terwijl de klimaatcondities in het gebouw onvoldoende zijn.

Zoals toegelicht in het Uitvoeringsplan 2030 (RIS323977) wordt in de komende maanden verder onderzocht met welke maatregelen het gebouw zoveel als mogelijk kan voldoen aan de eisen vanuit het klimaatakkoord door in te zetten op verlaging energieverbruik (Paris Proof). De maatregelen moeten zich verhouden tot de rijksmonumentale status en er wordt uiteraard gezocht naar maatregelen met het hoogste rendement. Er kan worden gedacht aan het isoleren van de schil, aanbrengen van isolerend monumentaal glas, lage temperatuurverwarming, het realiseren van een Warmte Koude Opslag (WKO) waar eventueel ook de directe burens op kunnen worden aangesloten, etc.

Berlagegebouw: Vervanging installaties

De werktuigkundige (W) installaties zijn ruim 25 jaar oud en aangebracht tijdens de verbouwing in 1999. De luchtbehandelingsinstallaties zijn geplaatst onder het glazen dak en hebben de ventilatiecapaciteit voor slechts circa 80.000 bezoekers. Het lukt derhalve minder goed het gebouw steeds op de juiste klimaatcondities te brengen. Uit de huidige inzichten van de installatieadviseur komt naar voren dat de nieuwe benodigde installaties – indicatief- vijf keer zo veel ruimte in beslag zullen nemen en niet op de huidige plek kunnen worden teruggeplaatst. Om de installaties te kunnen vervangen moeten nieuwe posities in het gebouw worden gevonden en/of gecreëerd. De kelders die nu depots huisvesten lijken hiervoor de meest logische plek te zijn.

Er speelt echter meer: ook de elektrische (E) en transportinstallaties (T) zijn overwegend aan vervanging toe. Genoemde installaties kunnen niet worden vervangen zonder diep in te grijpen in het rijksmonumentale gebouw.

In het verleden zijn alleen middelen beschikbaar gesteld in het MIP voor het vervangen van de huidige installaties door installaties met vergelijkbare capaciteit. Deze middelen zijn niet voldoende voor de benodigde aanpassingen in het gebouw, de verduurzaming en het plaatsen van installaties met voldoende capaciteit.

Grondwater en depots

De gemeente heeft onderzoek laten doen naar het grondwater en de vijvers op het terrein. Hieruit is naar voren gekomen dat het grondwaterpeil de afgelopen jaren met zo'n 50 centimeter is gestegen. Ook vormen de vijvers en het watertransport daartussen een risico. - Het hele gebouw heeft last van het water, maar bijzonder kwetsbaar zijn de kelders van het Berlagegebouw.

Zoals eerder beschreven wordt juist hier een deel van de collectie momenteel opgeslagen. De kelder is indertijd niet gebouwd als kunstdepot maar wordt daar nu wel voor gebruikt. De verschillende ruimtes zijn talrijk, laag en klein, moeilijk in het gebruik en niet in lijn met vigerende Arboretgeving. De eerdergenoemde grondwaterproblematiek is zorgelijk en uit ingewonnen advies blijkt dat het zeer kostbaar zal zijn om de kelder op een voor een depotfunctie aanvaardbaar niveau te brengen en dat dit nooit de functionaliteit en kwaliteit van een nieuw depot zal krijgen. Daarbij gaat het isoleren van het gebouw gepaard met ruimteverlies waardoor er minder collectie kan worden teruggeplaatst en meer extern gelegen depotruimte nodig is. Het uitplaatsen naar een ander bestaand, of nieuw te realiseren depot van - in elk geval - dit deel van de collectie draagt bij aan de toekomstbestendigheid van het museum en de collectie. De verschillende opties, omvang en eventuele samenwerking met andere collectiehoudende organisaties moet in de komende periode worden onderzocht.

Functioneel

Naast onderzoek naar het vervangen van de installaties en verduurzaming heeft de museumorganisatie een aantal mogelijkheden voor een nieuwe of verbeterde functionaliteit in kaart gebracht, die enerzijds samenhangt met de visie en ambitie van het museum, anderzijds met de eisen die heden ten dage worden gesteld aan musea die in het internationale speelveld opereren, onder meer door gewijzigde wet- en regelgeving.

Het gaat hier - in hoofdzaak - om (collectie)logistieke voorzieningen, goede faciliteiten voor de publieksentree en routing, en optimalisatie van de bedrijfsvoering.

De logistieke entree aan de achterkant van het gebouw is beperkt in omvang (waardoor grote kunstwerken in de buitenlucht moeten worden gelost), niet geklimatiseerd en er komen verschillende verkeersstromen (horeca en kunsttransport) samen. Deze situatie legt druk op de mogelijkheden op bruikleenverkeer. Vanuit beveiligingsoogpunt geniet het de voorkeur als vrachtwagens binnen kunnen laden en lossen, wat nu niet het geval is.

De publieksentree wordt zowel voor groepen als individuen gebruikt en er zijn meerdere functies (ticketing, garderobe, wc's) op een relatief kleine vlek geconcentreerd. Hierdoor ontstaan opstoppingen en onoverzichtelijke situaties die ten koste gaan van de bezoekersbeleving.

Internationale Zone

De ontwikkeling van de Internationale Zone/World Forum biedt kansen voor kruisbestuiving, onder meer ten aanzien van bereikbaarheid, parkeren, openbare ruimte en faciliteiten.

Integrale aanpak

De optelsom van urgente noodzakelijke ingrepen, functionele knelpunten en wensen leidt tot een investering voor het Kunstmuseum van vele miljoenen euro's. Het is gewenst een mogelijke aanpak in verschillende scenario's te verkennen, opdat het college een onderbouwd voorstel aan de raad kan voorleggen en de raad op basis daarvan tot een besluit kan komen binnen welke kaders een verdere uitwerking van plannen kan plaatsvinden.

Alleen al de verschillende noodzakelijke opgaven nopen tot een integrale aanpak waarbij het hele gebouw onder handen wordt genomen. Dit biedt de kans om het gebouw niet alleen te onderhouden, de installaties aan te pakken maar ook te verduurzamen en functioneel toekomstbestendig te maken.

Een tijdelijke sluiting van het Berlagegebouw is hierbij onvermijdelijk. Musea als het Kunstmuseum plannen hun programmering minimaal twee jaar tevoren, zodat een eventuele sluiting voor werkzaamheden zorgvuldig voorbereid en gepland dient te worden.

De komende periode zal gekeken worden naar mogelijkheden voor het Kunstmuseum (inclusief Fotomuseum en KM 21) voor tijdelijke huisvesting en programmering elders in de stad tijdens de renovatieperiode. De voormalige Amerikaanse ambassade is één van de mogelijke opties die hiervoor kunnen worden bekeken.

Parallel aan de aanpak van het Kunstmuseum wordt een integrale gebiedsontwikkeling in het World Forumgebied onderzocht: een samenhang tussen de huisvestingsopgave van de internationale organisaties, de ambities van het World Forum, de publieksinstellingen en verbeteringen van de infrastructuur en groenverbindingen. Een eerste stap hiervoor is gezet in de onlangs aan de raad gestuurde Ruimtelijk-programmatische verkenning voor de Internationale Zone/World Forum gebied (RIS323626) – eerder werd hieraan gerefereerd. U bent hier apart over geïnformeerd. De publieksinstellingen, waaronder het Kunstmuseum, zijn beperkt in deze verkenning meegenomen. Om de balans in het gebied te borgen zullen de ontwikkelingen van het Kunstmuseum en de Internationale Zone in samenhang met elkaar worden uitgewerkt.

Planning en projectorganisatie komende periode

Er is de afgelopen periode al veel onderzocht. We realiseren ons dat de aanpak van het Kunstmuseum, een forse investering vergt van de gemeente en het Kunstmuseum, maar een versterkt Kunstmuseum zal naar verwachting een meerwaarde hebben voor de stad en een grotere verdien capaciteit.

Er zijn ook nog veel zaken niet bekend. Deze moeten worden verkend om uitgangspunten en scenario's te kunnen ontwikkelen voor het museum, voordat deze kunnen worden besproken en voorgelegd voor besluitvorming over de kaders waarbinnen plannen verder worden uitgewerkt. De te ontwikkelen scenario's zullen worden vergezeld van een grove raming van de stichtingskosten, de planning en risico's.

U wordt in het tweede kwartaal van 2026 geïnformeerd over de planning, de besluitvorming en de voortgang van de verkenningen. De huidige planning is om in het derde kwartaal 2026 de uitkomst van de verkenningen en een voorstel voor een Voorbereidingskrediet aan uw raad voor te leggen.

Dit is een complexe en omvangrijke opgave en de urgentie om de installaties te vervangen is hoog. Het Kunstmuseum heeft zijn organisatie versterkt met ervaren adviseurs en medewerkers en de komende periode zal de gemeente de projectorganisatie verder inrichten om deze meerjarige klus te klaren.

Gemeente Den Haag

Ons kenmerk
OCW/11004708

Tenslotte

Het Berlagegebouw en de gemeentelijke collectie vormen samen een culturele parel voor Den Haag. Investeren in het toekomstbestendig houden betekent investeren in de internationale uitstraling van de stad en in de blijvende aantrekkingskracht van het Kunstmuseum.

Het college van burgemeester en wethouders,
de secretaris, de burgemeester,

Ilma Merx

Jan van Zanen